

Vorwort

Im vorliegenden 11. Band der Reihe „Die handschriftliche Überlieferung der Werke des Heiligen Augustinus“ werden die Bestände Russlands, Sloweniens und Ungarns präsentiert. Dem Ziel des Unternehmens entsprechend, ein Handschriftenverzeichnis als Arbeitsinstrument für philologische Editionstätigkeit sowie für Forschungen auf dem Gebiet der Überlieferungs- und Bibliotheksgeschichte zu schaffen,¹ wurden – so vollständig wie möglich – alle mittelalterlichen Handschriften aufgenommen, die echte Werke des Kirchenvaters oder gängige Pseudo-Augustiniana enthalten. Berücksichtigt wurden sämtliche Texte, die in den Bänden 32-47 der *Patrologia Latina* gedruckt sind, sowie häufig Augustinus zugeschriebene Traktate (wie z.B. [Pseudo-] Bernhards *Formula honestae vitae*), unabhängig davon, ob im jeweiligen *Codex Augustinus* als Autor genannt ist oder nicht. Darüber hinaus wurden wie in den Vorgängerbänden jene Handschriften aufgenommen, die andere Texte dem Kirchenvater zuschreiben oder Biographien, Exzerpte, Florilegien, Indices oder Kommentare zu dessen Werken enthalten. Einen nicht unwesentlichen Anteil der betreffenden Texte machen Predigten, pseudo-augustinische Schriften, Augustinus-Viten, Gedichte und Gebete aus, von denen einige in volkssprachigen Übersetzungen (meist in deutscher oder mittelniederländischer Sprache) vorliegen. Angesichts der relativ geringen Zahl an erfassten Handschriften (einschließlich der im Zweiten Weltkrieg verloren gegangenen Handschriften ca. 300 Codices) konnten, wie seit Band VII üblich, die *Sermones* einzeln aufgeschlüsselt werden. Die Appendix umfasst einen Index auctorum sowie ein Initienregister, das die Grundlage für weitere Identifizierungen bilden soll, um deren Mitteilung der Herausgeber bittet.

Der vorliegende Katalog ist durch die Zusammenarbeit mehrerer Personen entstanden. Vor Ort eingesehen und aufgenommen wurden die Handschriften von IRINA GALYNINA (Russland), FRANZ LACKNER (Slowenien) sowie von ÁGNES OROSZ (Ungarn, mit Ausnahme von Budapest Bibl. Nat.) und DAGMAR WELTIN (Ungarn, Budapest Bibl. Nat.). Der Überblick über die Handschriftenbestände in Russland (Moskau und Sankt Petersburg) stammt von IRINA GALYNINA. In meinen Händen lag die Koordination des Gesamtprojekts sowie die Zusammenstellung der Handschriften der ehemaligen Staats- und Universitätsbibliothek Königsberg, abschließende Identifikationen, die Erstellung des Werkverzeichnisses und die Einrichtung des Typoskripts für den Druck.

¹ So HANSLIK im Vorwort zu Band II/1, p. 9.

Zuletzt sei allen, die die Entstehung des Bandes ermöglicht und gefördert haben, aufrichtig gedankt: Ich danke dem Obmann der Kommission zur Herausgabe des Corpus der lateinischen Kirchenväter, KURT SMOLAK, für die Finanzierung des Projekts. Frau DOROTHEA WEBER hat das Projekt organisatorisch und operativ unterstützt. Frau EDIT MADAS bin ich für die Administration der Arbeiten in Ungarn zu Dank verpflichtet. Besonderer Dank gebührt den Bibliothekaren, ohne deren Mithilfe der vorliegende Band nicht hätte entstehen können. Sie standen allen an diesem Projekt beteiligten Personen mit bereitwilliger Hilfe und kompetenten Hinweisen zur Seite.

CLEMENS WEIDMANN

Предисловие

В одиннадцатом томе серии «Рукописная традиция сочинений святого Августина» представлены рукописные собрания России, Словении и Венгрии. В соответствии с целью всего проекта – создание каталога рукописей в качестве инструментария, как для филологической издательской деятельности, так и для исследований в области истории рукописной традиции и истории библиотек² – были учтены как можно более полно все средневековые рукописи, которые содержат подлинные сочинения Отца Церкви или были широко распространены как Pseudo-Augustiniana. Во внимание были приняты все без исключения тексты, опубликованные в 32-47 томах Patrologia Latina, а кроме того часто приписываемые Августину трактаты (как например, Formula honestae vitae [Псевдо-]Бернарда Клервоского), независимо от того, был ли назван Августин в соответствующем кодексе. В дополнение к этому, как и в предыдущих томах, учитывались те рукописи, которые приписывают Августину другие тексты или те, которые содержат биографии, эксцерпты, флорилегии, индексы или комментарии к его работам. Довольно значительную часть таких текстов составляют переводы на национальные языки сочинений, а также молитв и житий (Псевдо-) Августина. Подавляющая часть этих кодексов написана на немецком или средненидерландском языке. По распределению отдельных речей структура этого тома следует за модификацией, выработанной с VII тома. Приложение содержит индекс авторов, а кроме того указатель incipit, который послужит основой для дальнейших идентификаций. Автор просит по возможности предоставлять сведения для них.

² Ср. HANSLIK в предисловии к Band II/1, p. 9.

Настоящий каталог создавался несколькими учёными совместно. Ирина Галынина (Россия), Франц Лакнер (Словения), Агнеш Орос (Венгрия, за исключением Будапешт Bibl. Nat.) и Дагмар Велтин (Венгрия, Будапешт Bibl. Nat.) непосредственно на месте просмотрели и учли рукописи. Ирина Галынина написала «Обзор рукописных собраний в России» (Москва и Санкт-Петербург). В моих руках была координация всего проекта, а также составление списка рукописей бывшей Государственной и Университетской библиотеки Кёнигсберга (Калининграда), окончательные идентификации, составление каталога работ (Werkverzeichnis), а кроме того создание и подготовка рукописи к печати.

Искренне хочется отметить всех, кто сделал возможным создание этого тома и содействовал работе: я благодарю руководителя Комиссии по изданию корпуса латинских Отцов Церкви Курта Смоляка за финансирование проекта. Госпожа Доротея Вебер следила за проектом с большим интересом и всячески ему способствовала. Я также благодарю госпожу Эдит Мадаш за организацию работ в Венгрии. Отдельное спасибо библиотекарям, без содействия которых не мог бы возникнуть настоящий том. Они охотно помогали всем сотрудникам, делая это в высшей степени компетентно.

КЛЕМЕНС ВАЙДМАНН

Előszó

A „Szent Ágoston műveinek kéziratos hagyománya“ című sorozat 11. köteté az Oroszországban, Szlovéniában és Magyarországon őrzött kéziratosokat tartalmazza. A vállalkozás célja egy teljességre törekvő kéziratteljegyzék létrehozása filológiai igényű szövegkiadások, valamint szöveg- és könyvtártörténeti kutatások előmozdítására.³ E célnak megfelelően minden középkori kézirat helyet kapott a jelen kötetben is, az egyházatya valódi művei s a közismert Pseudo-Ágoston művek egyránt. A *Patrologia Latina* 32-47. kötetében megjelent szövegeket éppen úgy figyelembe vettük, mint a gyakran Szent Ágostonnak tulajdonított traktátusokat (pl. [Pseudo-]Bernát *Formula honestae vitae* című műve), függetlenül attól, hogy az adott kódexben Szent Ágoston van-e szerzőként megnevezve vagy sem. Ezen kívül – az előző kötetekhez hasonlóan – azok a kéziratosok is fel vannak tüntetve, melyek más szövegeket tulajdonítanak az egyházatyának, vagy életrajzot, kivonatokat, florilégiumot, indexet, illetve az ő műveihez írt kommentárt tartalmaznak. Így összesen több mint 300 kódex található a kötetben. A szövegek nem elhanyagolható részét (pseudo-)

³ Ld. HANSLIK, Vorwort, II/1 kötet, 9. o.

ágostoni írások, imádságok, életrajzok népnyelvű fordításai alkotják. E kódexek túlnyomó többsége német vagy középholland nyelvű. Az egyes sermők csoportosítását illetően a jelen kötet a hetedik kötettől bevezetett módosítások szerint épül fel. A függelék tartalmaz egy szerzői és egy incipitmutatót, mely további azonosításokhoz kíván alapul szolgálni, s melyek szíves közlését kéri is a szerző.

A jelen katalógus több munkatárs együttműködésének köszönhető. A kéziratokat őrzőhelyeiken vették jegyzékbe Irina GALYNINA (Oroszország), Franz LACKNER (Szlovénia), OROSZ Ágnes (Magyarország, az Országos Széchényi Könyvtárat kivéve) és Dagmar WELTIN (Magyarország, Országos Széchényi Könyvtár). Az oroszországi kéziratokat áttekintő tanulmányt Irina GALYNINA írta. A szervezőmunka az én kezemben volt az egykori Königsbergi Állami- és Egyetemi Könyvtár kéziratainak összeállításával a végső azonosításokkal, a művek mutatójával és a kézirat nyomdai előkészítésével együtt.

Végül szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik a kötet létrejöttét lehetővé tették és támogatták. Kurt SMOLAKnak, a Kommission zur Herausgabe des Corpus der lateinischen Kirchenväter vezetőjének a kiadás anyagi támogatását köszönöm. Dorothea WEBER a munkát végig nagy figyelemmel követte és segítette. Madas Edit a magyarországi munkálatokban segédkezett. Külön köszönet illeti a könyvtárosokat, akiknek a segítsége nélkül nem jöhetett volna létre ez a könyv, akik mindig készségesen álltak a munkatársak rendelkezésére.

CLEMENS WEIDMANN

Predgovor

V pričujočem 11. zvezku vrste „Die handschriftliche Überlieferung der Werke des Heiligen Augustinus“ [Izročilo del svetega Avguština v rokopisih] so predstavljene knjižnični fondi Rusije, Slovenije in Madžarske. Seznam rokopisov služi kot pomožno sredstvo pri filološkem izdajanju in pri raziskavah na področju zgodovine izročila in knjižnic. V skladu s tem namenom so bili v seznam sprejeti vsi srednjeveški rokopisi, ki vsebujejo prava dela cerkvenega očeta Avguština ali pa znana psevd-Augustiniana. Upoštevana so vsa besedila, ki so tiskana v zvezkih 32-47 Patrologiae Latinae, in pa tudi traktati, ki so jih pogosto prištevali Avguštinu, neodvisno od tega, ali je v stičnem kodeksu Avguštin imenovan kot avtor ali ne. Razen tega so bili – kot v prejšnjih zvezkih vrste – v seznam sprejeti tudi rokopisi, ki pripisujejo Avguštinu še druga besedila ali ki vsebujejo biografije, ekscerpte, florilegije, kazala ali komentarje k njegovim delom.

CLEMENS WEIDMANN